

ТЕМА: Операції банків з ВЕКСЕЛЯМИ

Законодавча та нормативна база:

1. Закон України *“Про обіг векселів в Україні”* від 05.04.2001 р. № 2374-III;
2. Закон України *“Про цінні папери та фондовий ринок”* від 23.02. 2006 р. № 3480-IV;
3. Положення «Про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України» від 16.12.2002 р. №508
4. Лист НБУ «Про захист вексельних бланків» від 23.09.1998 № 25-011/1476-6768.

1. Сутність векселя та його особливості як цінного паперу

- ***Вексель*** - цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векседавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

- **Простий вексель** – просте і нічим не обумовлене зобов'язання однієї особи (*векседавця*) сплатити іншій особі (*векселедержателю*) після вказаного строку визначену суму [вексель видає боржник, тому він векседавець].
- **Переказний вексель (тратта)** – наказ векседавця (кредитора, *трасанта*), адресований платнику (боржнику, *трасату*), сплатити пред'явнику векселя певну суму грошей у певний строк [вексель видає кредитор, тому він векседавець].

Переказний вексель може бути виданий строком:

- за пред'явленням;
- у визначений час від пред'явлення;
- у визначений час від складання;
- на певний день.

- *Ремітент* – особа, на яку виписано переказний вексель і якій має бути сплачено певну суму грошей по переказному векселю (векселедержатель, перший покупець векселя).
- Трасат стає боржником по векселю тільки після того, як *акцептує* вексель.

- *Індосамент* – передатний надпис на векселях (та інших цінних паперах), який підтверджує перехід права по вказаних документах до іншої особи.
- Індосамент проставляється на зворотній стороні векселя, або на додатковому листі (*алонжі*).
- Особа, яка здійснює індосамент, називається *індосантом*, особа, на користь якої здійснено індосамент, називається *індосатом*.

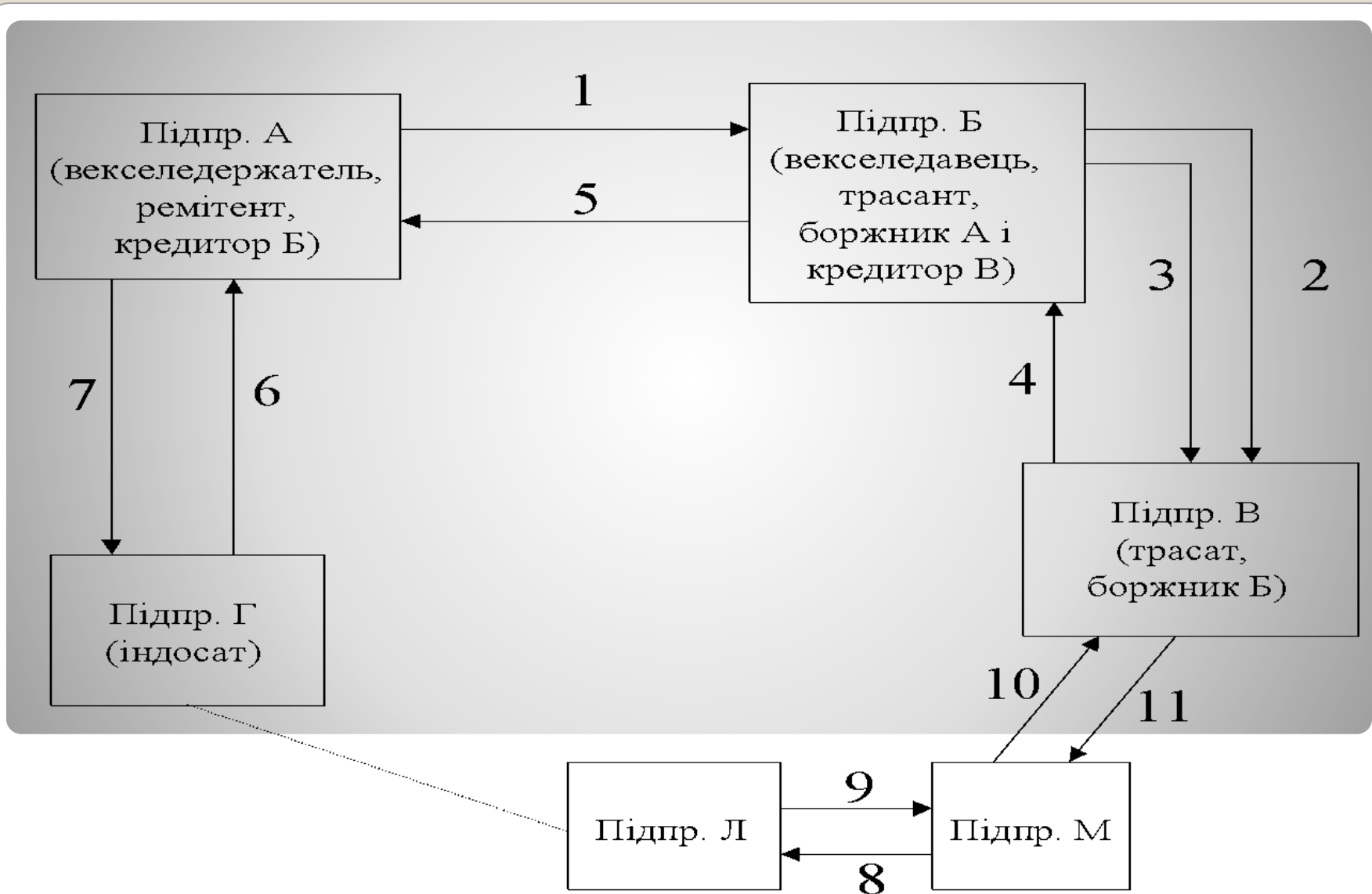

Схема обігу переказного векселя

Особливості векселя як цінного паперу:

- 1) Вексель – це абстрактне, безспірне та безумовне боргове зобов'язання, предметом якого є лише гроші;
- 2) Видавати переказні і прості векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги;
- 3) Забороняється використовувати векселі як внесок до статутного фонду господарського товариства;
- 4) Векселі (переказні і прості) складаються у документарній формі на бланках з відповідним ступенем захисту від підроблення, форма та порядок виготовлення яких затверджуються ДКЦПФР за погодженням з НБУ з урахуванням норм Уніфікованого закону, і не можуть бути переведені у бездокументарну форму (знерухомлені);

- 5) На відміну від інших цінних паперів, емісія векселів не вимагає процедури державної реєстрації чи будь-яких інших вимог до емітента, окрім наявності право- чи дієздатності.
- 6) При обігу векселя зобов'язання, що оплачуються за його допомогою, мають бути не меншими, ніж сума платежу за векселем.
- 7) Платіж за векселем на території України здійснюється тільки в безготівковій формі. Резиденти можуть видавати та індосувати векселі, як переказні, так і прості, в іноземній та національній валюті для розрахунків з нерезидентами за зовнішньоекономічними договорами відповідно до валютного законодавства України.
- 8) Зобов'язуватися та набувати права за переказними і простими векселями на території України можуть юридичні та фізичні особи.

- 9) У переказному векселі векселедавець може обумовити, що на вексельну суму будуть нараховуватися %-ки.
- 10) Платіж за переказним векселем може бути гарантований через аваль.

Аваль – це вексельна порука. Особа, яка здійснила аваль (*аваліст*) приймає на себе солідарну відповідальність за виконання зобов'язань якою-небудь із зобов'язаних по векселю осіб: акцептантом, векселедавцем, індосантом. В авалі повинно бути вказано, за кого він виданий. У разі відсутності такої вказівки, він вважається виданим за векселедавця. За авалювання векселя аваліст одержує комісійні.

- 11) Переказний вексель строком за пред'явленням повинен бути пред'явленим до платежу протягом 1-го року від дня його складання.

Строк платежу за переказним векселем, складеним на певний час від пред'явлення, визначається датою акцепту.

- 12) Векселедержатель не може відмовитися від прийняття часткового платежу.

Векселедержатель не може бути примушений прийняти платіж за переказним векселем до настання строку.

13) Усі, хто видали, акцептували, індосували переказний вексель або поставили на ньому аваль, є **солідарно зобов'язаними** перед векселедержателем.

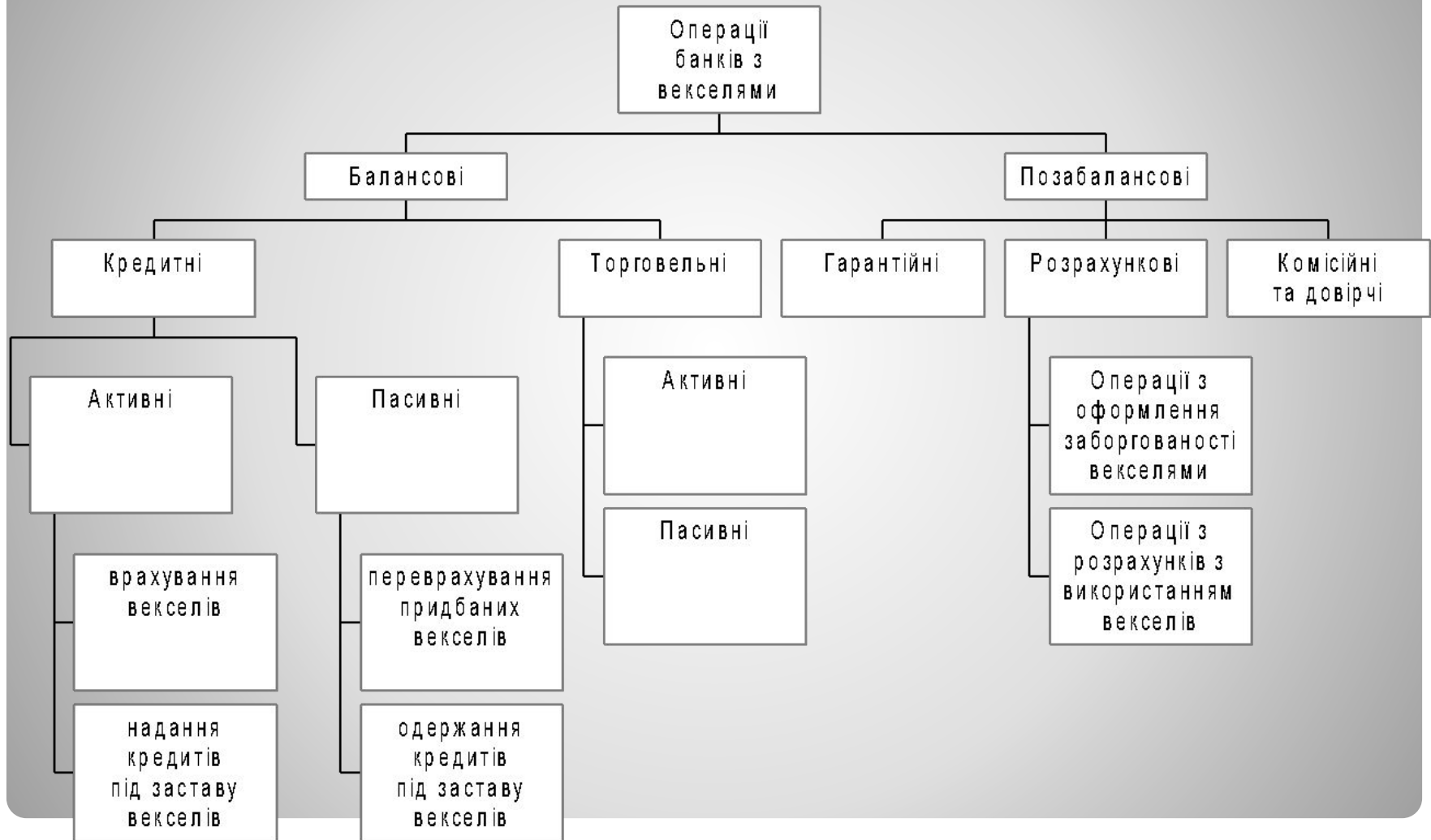
14) Векселедержатель може вимагати від того, кому він пред'являє позов:

- суму переказного векселя, неакцептовану або неоплачену, з відсотками, якщо вони були обумовлені;
- відсотки, в розмірі 6% від дня строку платежу;
- витрати, пов'язані з протестом, з пересиланням повідомлення, а також інші витрати;
- пеню в розмірі 3 % від дня строку платежу.

15) У разі непред'явлення до акцепту у строк, обумовлений векседавцем, векселедержатель позбувається належних йому прав, які виникають як внаслідок неплатежу, так і внаслідок неакцепту.

16) Векседавець за простим векселем зобов'язаний так само, як і акцептант за переказним векселем.

2. Види операцій банків з векселями

Гарантійними операціями з векселями є:

- авалювання векселів (активна);
- надання гарантій на забезпечення оплати векселів (наприклад, при розрахунках з допомогою документарного акредитиву) (активна);
- отримання гарантій за векселями, за якими банк виступає емітентом, індосантом або платником (пасивна).

Розрахункові операції з оформлення заборгованості векселями:

Банк виступає боржником:

- акцептування переказних векселів банком, виданих на банк його кредитором;
- видача простих векселів банком своєму кредиторіві;

Банк виступає кредитором:

- видача банком переказних векселів на боржника банку;
- видача банку простих векселів боржником банку.

Розрахункові операції з використанням векселів

Банк виступає боржником:

- вексельний платіж банку кредиторів;

Банк виступає кредитором:

- вексельний платіж боржника банку.

Використання векселів для розрахунків за заборгованістю за банківським кредитом не допускається.

Комісійні та довірчі операції:

- купівля, продаж та обмін векселів за дорученням клієнта;
- зберігання векселів;
- інкасування векселів;
- оплата векселів, за яких банк виступає особливим платником (доміциліатом).

- **Інкасування векселя** – одержання банком грошей за векселем за дорученням клієнта і зарахування цих грошей на його банківський рахунок на підставі розрахункових документів.
- **Доміциляція векселя** - призначення за векселем особливого місця платежу, що відрізняється від місцезнаходження особи, яка зазначена як платник за векселем.

Під час складання векселя векселедавець може зазначити не лише особливе місце платежу, а й особу, яка оплатить вексель у місці доміциляції (банк).

- **Доміциліант** - платник за векселем, який уповноважує доміциліата здійснити платіж за векселем у місці доміциляції - місцезнаходженні доміциліата. Місцезнаходження платника і доміциліата різні.
- **Доміциліат** - особа, яка є особливим платником за векселем за дорученням і за рахунок доміциліанта. Місцезнаходження такої особи і доміциліанта різні.

Кредитні операції банків з векселями

Активні:

- врахування векселів,
- надання кредитів під заставу векселів.

Пасивні:

- переврахування придбаних векселів,
- одержання кредитів під заставу векселів.

- **Врахування векселя** – купівля банком векселя у векселедержателя з дисконтом до настання терміну платежу за ним з метою одержання прибутку від погашення векселя в повній сумі.
- Цей різновид кредиту називається **обліковим**. Він короткостроковий, ≤ 90 днів.
- Як правило, врахування векселя відбувається з правом регресу.

Сума дисконту розраховується за формулою:

$$D = \frac{S \cdot d}{100 \cdot 365} \cdot n, \text{ де}$$

- S – номінальна сума векселя;
- d – дисконтна ставка;
- n – кількість днів від дня врахування до дня платежу за векселем.

**Схема врахування векселя
з погашенням у банку**

Обмеження при прийманні векселів до врахування:

- банком з'ясовується, чи не був вексель пролонгований, або переписаний, тобто новий вексель виписаний замість несплаченого у термін первісного;
- не рекомендується приймати векселі, якщо розрахунковий рахунок векселедавця (акцептанта) або пред'явника відкритий в іншому банку;
- якщо векселі векселедавця (акцептанта) або пред'явника опротестовувались за останній рік;
- перевірка ознак «зустрічних» векселів;
- векселі з терміном платежу «за пред'явленням».

- До різновидів врахування векселів є *врахування з реверсом*, за якого пред'явник векселя дає банку письмове позавексельне зобов'язання викупити враховані векселі до настання строку їх оплати. Тому за допомогою реверсу векселі відчужуються і передаються банку лише в тимчасове використання.

● *Кредити під заставу векселів*

Відмінність від врахування векселя:

- право власності на вексель належить боржнику і може перейти до кредитора лише у випадку непогашення позики (при врахуванні право власності належить банку);
- позичальник та юридична особа, яка повертає кошти – одне і те ж підприємство. При врахуванні векселя можуть бути різні.
- доходи за користування кредитом стягуються згідно з угодою, а не одноразово, як при врахуванні.

Класифікація кредитів під заставу векселів:

- строкові;
- до запитання (*онкольні* кредити) (від *on call* – до запитання).
- Онкольні кредити реалізуються за допомогою спеціального позичкового рахунку, аналогічного контокорентному. Онкольний кредит має ознаки і переваги кредитної лінії (позичальник користується сумою в міру потреби в межах визначеної суми від номіналу векселя. % погашає після закінчення визначеного періоду).
- Кредит надається, як правило, у розмірі 60-90% (для строкового) і 60-75% (для онкольного) номінальної суми векселя. Строк платежу за векселем має бути більшим, ніж термін кредиту. Кредит під заставу векселів короткостроковий (≤ 1 рік).

3. Порядок опротестування векселів

- Якщо вексель не оплачений у визначений день, то векселедержатель подає його нотаріусу за місцезнаходженням платника протягом 2-ох робочих днів з дня настання строку платежу.
- У той самий день нотаріус висуває вимогу платежу (акцепту) боржнику.
- Якщо до 12 години наступного дня боржник не оплатив (акцептував) вексель, то нотаріус **опротестовує** вексель шляхом внесення у його текст помітки про неплатіж (неакцепт), а також внесення цього векселя у спеціальний реєстр та складання ***Акта про протест векселя.***

- Акт разом з векселем вручається векселедержателю, який оплачує витрати на здійснення протесту (державне мито + спеціальний збір за здійснення нотаріальних дій + канцелярські, поштові, транспортні витрати).
- Після здійснення протесту протягом 4-ох днів векселедержатель повідомляє свого індосанта чи векседавця про протест, той передає своєму індосанту і так далі до закінчення ланцюжка. Ця процедура називається **нотифікацією**.
- Враховуючи принцип солідарної відповідальності, черговість підписів на векселі не має значення. У разі відмови або неспроможності всіх осіб, зобов'язаних за векселем, оплатити його, векседавець подає позов до суду.

- Якщо ж одна із зобов'язаних осіб погоджується оплатити вексель, то розмір вимоги векселедержателя тепер включають:
 - вексельну суму + % за нею;
 - % з дня закінчення строку векселя (законом встановлено ставку 6% річних);
 - всі витрати, пов'язані з протестом.
- Індосант, що оплатив вексель, має право подати позов до інших індосантів та трасанта. Трасант не має права вимагати оплати від індосантів.
- Строк давності щодо вимог за векселем становить для акцептанта - 3 роки; до індосантів та боржника – 1 рік. Строк давності вимог індосанта, який оплатив вексель, до інших солідарно відповідальних осіб становить 6 міс.

4. Порядок заповнення вексельних бланків

Форма та порядок виготовлення вексельних бланків затверджуються ДКЦПФР за погодженням з НБУ з урахуванням норм Уніфікованого закону. Простий та переказний вексель обов'язково повинні мати такі реквізити:

ПРОСТОЙ ВЕКСЕЛЬ

Серия _____

№ 0007500 *

на сумму _____

(Сумма прописью, рублями)

Дата и место составления векселя _____

Предприятию (лицу) _____

(наименование юридического/физического лица)

обязуется безусловно уплатить по этому векселю денежную сумму
в размере _____

(сумма прописью, цифрами в руб. и копейках, тысячами)

наимmediately предприятию (лицу) _____

(наименование юридического/физического лица)

или по его приказу любому другому предприятию (лицу),

Этот вексель подлежит оплате в следующий срок:

(по количеству месяцев, по дате или по окончании срока хранения, в определенном месте)

Местом платежа является _____

(наименование места)

Руководитель предприятия - номер/подпись _____

М.П. _____

ДЛЯ АВАЛЯ (вексельное поручительство)

За кого выдан _____

Ком выдан _____

Дата _____

Подпись авалиста _____

М.П. _____

ДЛЯ ИНДОССАМЕНТА (передаточная надпись)

1. Платите приказу _____

(полное наименование юридического/физического лица)

(юридический адрес)

Подпись индоссанта _____

(наименование юридического/физического лица)

М.П. _____

2. Платите приказу _____

(полное наименование юридического/физического лица)

(юридический адрес)

Подпись индоссанта _____

(наименование юридического/физического лица)

М.П. _____

3. Платите приказу _____

(полное наименование юридического/физического лица)

(юридический адрес)

Подпись индоссанта _____

(наименование юридического/физического лица)

М.П. _____

4. Платите приказу _____

(полное наименование юридического/физического лица)

(юридический адрес)

Подпись индоссанта _____

(наименование юридического/физического лица)

М.П. _____

5. Платите приказу _____

(полное наименование юридического/физического лица)

(юридический адрес)

Подпись индоссанта _____

(наименование юридического/физического лица)

М.П. _____

Место для присоединения аллонжа

Реквізити простого векселя	Реквізити переказного векселя
1. найменування - "вексель";	
2. Просте і нічим не зумовлене <i>зобов`язання</i> сплатити певну суму	2. Простий і нічим не зумовлений <i>наказ</i> сплатити певну суму
3. -	3. Найменування платника
4. Зазначення строку платежу	
5. Зазначення місця платежу	
6. Найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений	
7. Дата і місце складання векселя	
8. Підпис векселедавця	

ПЕРЕКАЗНИЙ ВЕКСЕЛЬ Серія АВ № 1234567

ГРН. 12800,00

(валюта) (сума цифрами)

м. Одеса 05 січня 2005 р.

(місце складання) (дата складання)

21 лютого 2005р, заплатіть проти цього переказного векселя наказу
ЗАТ «ПАРУС»

(найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений)

ГРН. Дванадцять тисяч вісімсот грн. 00 коп.

(валюта) (сума словами)

Платник **ТЗОВ «ГРОНО»**

(трасат) (найменування)

м. Запоріжжя, вул. Сірка, 103

(точка адреса)

Підлягає сплаті в **м. Тернопіль**

(місце платежу)

АКБ «ЗБРУЧ», н/р 26003459234002

(найменування банківської

МФО 326032

установи)

БАТ «РОМАШКА»

м. Полтава, вул. П. Мирного, 11

ЄДРПОУ: 12345678

підпис і точка адреса трасанта
ідентифікаційний номер (код)

ПРОСТИЙ ВЕКСЕЛЬ Серія СД № 9512365

ГРН. 500,00

(валюта) (сума цифрами)

м. Київ 29 грудня 2004 р.

(місце складання) (дата складання)

28 лютого 2005р, ми заплатимо проти цього простого векселя наказу
БАТ «ДЖЕРЕЛО»

(найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений)

ГРН. П'ять тисяч грн. 00 коп.

(валюта) (сума словами)

Підлягає сплаті в **м. Житомирі**

(місце платежу)

АКБ «ЛЬОНОК», н/р 26005224456003

(найменування банківської

МФО 321067

установи)

ТЗОВ «ПІЛІДІЯ»

м. Київ, вул. Кибальчича, 15

ЄДРПОУ: 23562748

підпис і точка адреса трасанта
ідентифікаційний номер (код)